

РОЗДІЛ 2. ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ТА МІЖНАРОДНЕ ПРАВО; ГОСПОДАРСЬКЕ ТА ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 340

DOI 10.31732/2708-339X-2024-14-A5

ПРАВОВІ ОСНОВИ ВІДШКОДУВАННЯ ШКОДИ, ЗАВДАНОЇ СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Биков О.М.,

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри теорії та історії держави і права
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: oleksandrbrm@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4965-696X>*

Боровик Б.С.,

*здобувач ступеня вищої освіти «Магістр»
Університет економіки та права «КРОК»
м. Київ, вул. Табірна, 30-32, Україна, 03113
e-mail: BorovykBS@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0373-1144>*

LEGAL BASIS OF COMPENSATION FOR DAMAGE CAUSED BY ENTITIES OF BUSINESS ACTIVITY

Вукон О.М.,

*Doctor of Laws, Professor of the Department of State and
Legal Disciplines of «KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
email: oleksandrbrm@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4965-696X>*

Borovyk B.S.,

*graduate of the Master's degree of
«KROK» University
Kyiv, Tabirna St., 30-32, Ukraine, 03113
email: BorovykBS@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0009-0009-0373-1144>*

Анотація. Стаття присвячена дослідженню правових основ відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, що є важливим аспектом для забезпечення справедливості та правопорядку у господарській сфері. Розглянуто ключові правові положення та принципи, які регулюють процес відшкодування збитків, завданих підприємствами або фізичними особами-підприємцями в ході їхньої діяльності. Акцентовується увага на ролі державного регулювання та законодавчого закріплення механізмів компенсації збитків, які повинні забезпечувати захист прав постраждалих осіб та сприяти підтриманню справедливого балансу між інтересами підприємців і громадян.

У статті також аналізуються основні категорії шкоди, що може бути завдана в результаті підприємницької діяльності, а саме майнова та моральна шкода, яка потребує компенсації. Підкреслюється, що для ефективного захисту постраждалих осіб важливо, щоб на законодавчому рівні було визначено прозорі критерії для оцінки шкоди та порядок її відшкодування. Окрім того, розглянуто поняття «відповідальність підприємця» як зобов'язання суб'єкта підприємництва компенсувати завдані збитки в межах встановлених законом.

Також у статті аналізуються різні підходи до забезпечення відшкодування шкоди в різних країнах, що дозволяє визначити найкращі практики, які можуть бути адаптовані в Україні. Висвітлено важливість запровадження та вдосконалення страхових механізмів як додаткових засобів забезпечення виплати компенсації, що

дозволяє мінімізувати ризики для обох сторін - як підприємців, так і потерпілих осіб.

Особлива увага приділяється судовим та адміністративним способам вирішення спорів щодо відшкодування шкоди, що дозволяє забезпечити об'єктивний та неупереджений розгляд кожного випадку. Розглянуто специфіку застосування норм цивільного, господарського та адміністративного права для розгляду позовів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди. У статті також відзначено, що ефективна робота судової системи та наявність чітко визначених процедур розгляду таких справ є запорукою захисту прав громадян та належного функціонування ринкової економіки.

Таким чином зазначається, що вдосконалення законодавства у сфері відшкодування шкоди суб'єктами підприємницької діяльності є одним із напрямків розвитку правової системи, який сприяє підвищенню рівня відповідальності суб'єктів господарювання перед суспільством.

Ключові слова: компенсація збитків, підприємницька відповідальність, захист прав постраждалих, майнова шкода, моральна шкода, державне регулювання, законодавчі механізми, страхові механізми, правова відповідальність, відшкодування збитків, судовий захист.

Формул: 0; **рис.:** 0, **табл.:** 0, **бібл.:** 10.

Abstract. The article is devoted to the study of the legal foundations of compensation for damage caused by business entities, which is an important aspect for ensuring justice and law and order in the economic sphere. The key legal provisions and principles that regulate the process of compensation for damages caused by enterprises or individual entrepreneurs in the course of their activities are considered. Attention is focused on the role of state regulation and legislative consolidation of mechanisms for compensation of losses, which should ensure the protection of the rights of injured persons and contribute to the maintenance of a fair balance between the interests of entrepreneurs and citizens.

The article also analyzes the main categories of damage that can be caused as a result of entrepreneurial activity, namely, property and moral damage that requires compensation. It is emphasized that for the effective protection of victims, it is important that transparent criteria for assessing damage and the procedure for its compensation are defined at the legislative level. In addition, the concept of «responsibility of the entrepreneur» is considered as the obligation of the business entity to compensate for the losses incurred within the limits established by law.

Also, the article analyzes different approaches to providing compensation for damage in different countries, which allows us to determine the best practices that can be adapted in Ukraine. The importance of the introduction and improvement of insurance mechanisms as additional means of ensuring the payment of compensation is highlighted, which allows for minimizing risks for both parties - both entrepreneurs and injured persons.

Special attention is paid to judicial and administrative methods of resolving disputes regarding compensation for damage, which allows for ensuring an objective and impartial consideration of each case. The specifics of the application of norms of civil, economic and administrative law for consideration of lawsuits related to compensation for damage are considered. The article also noted that the effective work of the judicial system and the existence of clearly defined procedures for consideration of such cases are a guarantee of the protection of citizens' rights and the proper functioning of the market economy.

Thus, it is noted that the improvement of legislation in the field of compensation for damage by business entities is one of the directions of the development of the legal system, which contributes to increasing the level of responsibility of business entities to society.

Keywords: compensation for losses, business liability, protection of the rights of victims, property damage, moral damage, state regulation, legislative mechanisms, insurance mechanisms, legal responsibility, compensation for damages, legal protection.

Formulas: 0; **fig.:** 0, **bibl.:** 10.

Постановка проблеми. Захист прав суб'єктів господарювання та відшкодування шкоди, завданої підприємницькою діяльністю, є важливим компонентом правової системи сучасної держави, яка прагне до збереження та розвитку демократичних цінностей. У процесі економічного розвитку й активізації підприємницької діяльності виникають ситуації, у яких підприємці можуть завдати шкоди іншим учасникам ринку, споживачам або третім особам. Може відбуватися через недотримання стандартів якості, неналежне виконання договірних зобов'язань, порушення правил безпеки, а також внаслідок інших дій або бездіяльності, що створюють негативні наслідки для оточення.

Проблема відшкодування збитків у цій сфері потребує належного законодавчого врегулювання, яке б забезпечувало захист постраждалих осіб і водночас підтримувало баланс між інтересами суб'єктів підприємницької діяльності та суспільства загалом. Зокрема, важливо визначити чіткі правові основи, що регулюють процес відшкодування збитків, забезпечуючи справедливу компенсацію для потерпілих та мінімізуючи ризики для підприємців. Держава має взяти на себе роль гаранта захисту прав і законних інтересів усіх учасників правовідносин, формуючи чіткі правила гри для підприємців та створюючи умови для розвитку бізнесу в межах правового поля.

Завдання полягає в тому, щоб забезпечити ефективність механізмів відшкодування шкоди, враховуючи міжнародні правові стандарти та адаптуючи їх до національних умов. Недостатньо розвинене законодавство або неналежне виконання норм права у цій сфері може призвести до правової невизначеності, зниження довіри до правової системи та виникнення внутрішніх конфліктів. Дослідження проблем у сфері правових основ відшкодування збитків є необхідним для виявлення існуючих недоліків у законодавстві та розробки ефективних заходів для їх усунення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджуючи питання правових основ відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, проаналізовано наукові роботи, що розглядають такі поняття, як «відповідальність підприємців», «відшкодування збитків», а також праці, присвячені регуляторній ролі держави у підприємницькій сфері. Вивченням цих аспектів займалися такі науковці, як Л. Хомко, Х. Кульгавець, В. Левицький, В. Довбиш, А. Іванський, Д. Терлецький та інші. Проте, у цих дослідженнях недостатньо висвітлено питання комплексного впровадження страхових механізмів та забезпечення своєчасного відшкодування збитків. Зокрема, залишаються малодослідженими підходи до забезпечення балансу між інтересами потерпілих осіб та підприємців у процесі відшкодування завданих збитків.

Виклад основного матеріалу. Відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності – це юридичний процес компенсації матеріальних або нематеріальних збитків, які виникли у фізичних чи юридичних осіб через дії або бездіяльність підприємців [1]. Воно спрямоване на захист прав постраждалих, забезпечення справедливості та відновлення їхнього фінансового або особистого стану [2, с.162-166]. Така шкода може бути спричинена через неналежну якість продукції, порушення умов договорів, порушення стандартів безпеки або інші правопорушення у процесі ведення бізнесу.

Законодавчі норми, що регулюють процес відшкодування, визначають, які обставини призводять до відповідальності

підприємців, а також процедуру отримання компенсації для постраждалих осіб. Зазвичай, для притягнення до відповідальності необхідно довести зв'язок між шкодою та діями підприємця, а також наявність вини, хоча деякі сучасні системи права допускають відповідальність незалежно від вини, якщо продукція чи послуги не відповідають встановленим стандартам.

Поняття «відшкодування шкоди» має ключове значення у правовому регулюванні підприємницької діяльності. Л. Хомко та Х. Кульгавець у своїй роботі зазначають, що правове регулювання відшкодування шкоди, завданої підприємцями, передбачає захист прав постраждалих осіб і забезпечення справедливої компенсації завданих збитків [3, с. 8-17]. У їхніх дослідженнях відшкодування збитків визначається як юридичний обов'язок суб'єктів господарювання, який виникає у випадку завдання шкоди іншим учасникам ринку або третім особам унаслідок порушення норм законодавства чи недотримання стандартів діяльності.

Законодавство щодо відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, є важливим елементом правового регулювання економічних відносин, спрямованим на забезпечення захисту прав та інтересів постраждалих осіб. В Україні чинні норми цього законодавства формуються на базі положень Цивільного кодексу, зокрема розділу, що регулює деліктні зобов'язання [4], Закону України «Про захист прав споживачів» та ряду інших нормативних актів, які встановлюють відповідальність за завдання шкоди в процесі ведення підприємницької діяльності [5].

Основною нормою, що регулює відшкодування шкоди, є стаття 1166 Цивільного кодексу України, яка передбачає обов'язок відшкодування майнової та немайнової шкоди, завданої особі або її майну, за принципом вини особи, що спричинила шкоду [6]. Означає, що для покладення відповідальності на суб'єкта підприємницької діяльності необхідно довести, що його діяльність чи бездіяльність була безпосередньою причиною завдання шкоди, а також наявність вини. У сфері підприємництва особливої актуальності набувають питання відшкодування шкоди, завданої продукцією

або послугами, які не відповідають стандартам якості та безпеки. З метою захисту прав споживачів в Україні діє Закон «Про захист прав споживачів», що регулює механізми притягнення до відповідальності підприємців за завдання шкоди споживачам унаслідок використання неякісної продукції чи надання неякісних послуг [7].

Відповідність українського законодавства міжнародним стандартам у сфері відшкодування шкоди є важливим фактором у контексті інтеграції України до глобальної економічної системи. Міжнародні стандарти, зокрема Принципи Європейського деліктного права (European Tort Law Principles) та директиви Європейського Союзу [6], такі як Директива 85/374/ЄЕС про відповідальність за дефектну продукцію, мають на меті забезпечити високу ступінь захисту прав потерпілих та чіткі механізми відшкодування [7]. Згідно з європейськими стандартами, відповідальність виробника або продавця неякісної продукції ґрунтується на принципі безвинності, тобто виробник відповідає за завдану шкоду незалежно від того, чи було виявлено його вину в порушенні стандартів якості. Положення значно спрощує процес відшкодування, оскільки потерпіла особа має довести лише сам факт дефекту продукції та завдання шкоди, що суттєво підвищує рівень захисту її прав.

В Україні, однак, законодавство у сфері відповідальності за завдану шкоду все ще вимагає доведення вини підприємця, що ускладнює процедуру для постраждалих. Така система захисту потребує адаптації до європейських стандартів, оскільки підвищення рівня захисту прав споживачів є необхідним для гармонізації з європейськими нормами та створення умов для ефективного захисту потерпілих. Для цього важливо переглянути національні положення та врахувати принцип об'єктивної відповідальності, який діє в ЄС. Водночас впровадження таких змін сприятиме формуванню довіри споживачів до українського ринку, оскільки чіткі правила відповідальності зменшать ризики придбання небезпечної продукції, а також сприятимуть зміцненню конкурентоспроможності українських виробників на світовому ринку.

Реформування українського законо-

давства у відповідності до європейських принципів також допоможе захистити інтереси добросовісних підприємців, спрямовуючи їх на відповідальне ставлення до виробництва та обігу продукції. Одним аспектом, який потребує адаптації до міжнародних стандартів, є розвиток інституту страхування відповідальності підприємців за шкоду, завдану їх діяльністю. У міжнародній практиці цей інститут є важливим інструментом, що дозволяє мінімізувати ризики для постраждалих та забезпечити швидке і повне відшкодування. Наприклад, у ЄС і США страхування відповідальності за шкоду, завдану неякісною продукцією, є обов'язковим для більшості виробників та постачальників. В Україні ж таке страхування поки що носить переважно добровільний характер, що може призводити до ситуацій, коли постраждалі особи залишаються без компенсації.

Законодавство України щодо відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, має певні основи, що забезпечують захист прав постраждалих осіб. Проте для підвищення ефективності цього механізму та його відповідності сучасним міжнародним стандартам необхідна подальша адаптація. Стосується, зокрема, переходу до системи об'єктивної відповідальності, розширення практики страхування відповідальності, а також удосконалення процедурних аспектів, які сприятимуть швидкому й ефективному відшкодуванню шкоди. Така адаптація дозволить Україні підвищити рівень захисту прав споживачів, покращити інвестиційний клімат та гармонізувати законодавство з європейськими та міжнародними стандартами.

В. Левицький у своїй праці зосереджувався на аналізі правових основ відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, та визначає основні механізми державного регулювання у цій сфері. Він відзначав, що правове регулювання відшкодування шкоди має забезпечувати баланс між інтересами підприємців та правами потерпілих осіб, сприяючи справедливому вирішенню спорів [8, с. 73-75]. Науковець акцентував на важливості дотримання міжнародних стандартів та принципів у процесі відшкодування збитків, наголошуючи,

що забезпечення ефективного механізму захисту прав постраждалих осіб є одним із головних завдань державного регулювання у сфері підприємництва.

Існуючі механізми відшкодування збитків у сфері підприємницької діяльності включають як судові, так і страхові методи, кожен з яких має свої переваги та недоліки з точки зору захисту прав потерпілих осіб. Судові методи передбачають звернення постраждалих осіб до судових інстанцій з метою отримання компенсації за завдану шкоду. У цьому випадку суд розглядає обставини справи, встановлює розмір збитків, а також вирішує питання вини та обсягу відповідальності підприємця. Судовий механізм є фундаментальним інструментом забезпечення справедливості, однак він може бути тривалим та складним, особливо коли йдеться про докази вини підприємця та оцінку шкоди. Недоліками судового способу також є значні витрати на судові процеси, які часто лягають на постраждалих осіб, а також складність процедур, що можуть відштовхувати потерпілих від звернення до суду.

В. Довбиш у своїй праці «Основи підприємницького права України» розглядає правові засади відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, та виділяє ключові категорії відповідальності підприємців у разі завдання збитків третім особам [9, с. 103-113]. Дослідник підкреслює, що відповідальність може мати різні форми, зокрема договірну та позадоговірну, залежно від характеру взаємовідносин між сторонами. Аналізуючи ці механізми, Довбиш робить висновок, що для ефективного захисту потерпілих осіб необхідне узгодження національних норм із міжнародними стандартами.

А. Іванський у дослідженні «Нормативно-правове регулювання реєстраційної діяльності» визначав основні аспекти правового забезпечення процесу реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Він наголошував на важливості чітких регуляцій, які гарантують правову визначеність і захист інтересів як підприємців, так і третіх осіб, що можуть постраждати від діяльності таких суб'єктів [10, с. 308-319]. Зокрема, акцентував на необхідності інтеграції націо-

нальних норм з міжнародними стандартами, щоб забезпечити ефективну і справедливу процедуру реєстрації та захисту прав потерпілих осіб.

Альтернативним механізмом є страхування відповідальності підприємців, що набуває все більшої популярності у багатьох країнах світу. Фінансовий інструмент, який дозволяє компаніям зменшити фінансові втрати через непередбачувані події, такі як шкода, спричинена діяльністю підприємства, чи інші юридичні зобов'язання. Страхування відповідальності підприємців охоплює різноманітні види ризиків:

- страхування цивільної відповідальності – покриває збитки, спричинені третім особам через діяльність підприємства;

- страхування від професійних помилок – застосовується для компаній, що надають професійні послуги, і покриває витрати, пов'язані з неправильною діяльністю або недбалістю;

- страхування від нещасних випадків – покриває відповідальність за шкоду, що може бути завдана співробітникам чи клієнтам.

Страхування відповідальності забезпечує підприємців додатковим рівнем захисту, дозволяючи знизити фінансові ризики і забезпечити стабільність бізнесу в разі судових позовів чи інших непередбачених ситуацій. Страхові механізми передбачають укладення підприємцями договорів страхування, за якими страхова компанія компенсує шкоду, завдану третім особам унаслідок підприємницької діяльності. Метод є більш оперативним у порівнянні з судовими процесами, оскільки в разі настання страхового випадку потерпіла особа може отримати компенсацію безпосередньо від страховика, що значно скорочує час та зусилля на процес відшкодування. Страхування захищає не лише постраждалих осіб, а й підприємців, оскільки забезпечує покриття їхніх фінансових зобов'язань. Утім, ефективність страхових механізмів залежить від умов страхового договору та обсягу покриття, а також від добросовісності страховиків. Деякі страхові компанії можуть відмовляти в виплаті або пропонувати значно нижчі суми, ніж фактичний розмір збитків, що знижує ефективність страхового механізму.

Важливим фактором є поєднання судових та страхових методів, що дає змогу більш комплексно захистити права потерпілих. Якщо страхування забезпечує швидку компенсацію, то судовий процес може забезпечити відшкодування повної суми шкоди, якщо страховик не покриває її в повному обсязі. У цьому контексті важливим є розвиток законодавства щодо обов'язкового страхування відповідальності в окремих видах підприємницької діяльності, пов'язаних із підвищеним ризиком для життя та здоров'я споживачів.

Ефективність захисту прав потерпілих осіб у підприємницькій діяльності значною мірою залежить від обраного механізму відшкодування збитків. Комбінація судових та страхових методів дозволяє підвищити рівень захисту, забезпечуючи як оперативність відшкодування, так і справедливість у визначенні розміру компенсації. Такий підхід є перспективним для розвитку інституту відшкодування збитків в Україні та гармонізації його з міжнародними стандартами.

Д. Терлецький в своїх дослідженнях з питань відшкодування шкоди, завданої актами та діями, що визнані неконституційними, зазначив, що таке відшкодування є важливою складовою правового захисту громадян в умовах правової держави. Він підкреслював, що в Україні питання компенсації шкоди, спричиненої неконституційними актами, потребує детального аналізу та чіткого правозастосування [11, с. 300-303]. Зокрема, вважається, що лише визнання актів або дій неконституційними не завжди автоматично призводить до ефективного механізму відшкодування шкоди, що виникла внаслідок таких актів. Науковець наголошував, що необхідно вдосконалювати правову практику та створювати більш чіткі нормативно-правові акти, які б забезпечували ефективне відшкодування шкоди постраждалим особам, а також запобігали б подібним порушенням в майбутньому.

В Україні правове регулювання відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, є важливою складовою забезпечення справедливості та захисту прав громадян. Проте на сьогодні існує ряд проблем, що ускладнюють ефективність цієї сфери. Однією з основних проблем

є необхідність доведення вини підприємця для відшкодування шкоди:

- складність доведення вини – згідно з чинним законодавством, для того щоб потерпіла особа отримала відшкодування шкоди, їй потрібно довести, що шкода була завдана саме внаслідок неправомірних дій підприємця (може бути проблемою, оскільки підприємці часто намагаються довести, що не порушували своїх обов'язків, навіть якщо наслідки завданої шкоди очевидні);

- доказова база - на практиці потерпілі можуть мати труднощі з збором достатньої доказової бази для підтвердження вини, що ускладнює доступ до справедливості (для встановлення вини може знадобитися експертне оцінювання або свідчення, що не завжди є доступними або об'єктивними);

- ускладнений процес для потерпілих - призводить до затягування судових процесів і значних витрат на адвокатів та експертів, що може відлякувати постраждалих осіб від звернення до суду.

Відповідно до чинного законодавства, для того, щоб потерпіла особа могла отримати відшкодування, вона повинна довести, що шкода була завдана внаслідок дій, що мали ознаки вини підприємця. Значно ускладнює доступ до правосуддя для потерпілих, оскільки не завжди можна довести, що дії підприємця були неналежними або передбачали порушення його обов'язків.

Іншою проблемою є обмежена можливість використання альтернативних методів врегулювання спорів, таких як медіація та арбітраж, які могли б значно скоротити час і витрати на розгляд справи:

- недосконале законодавство – в Україні медіація та арбітраж поки що не мають достатньо розвинену правову основу, і законодавство не створює сприятливі умови для широкого застосування цих методів (обмежує можливість вирішення спорів поза судом);

- низька популярність альтернатив – альтернативні методи врегулювання спорів, як медіація або арбітраж, хоча і мають потенціал для швидшого вирішення справ, все ще не є достатньо популярними серед підприємців та потерпілих через недовіру до таких методів або через відсутність кваліфікованих посередників;

- високі витрати та тривалі проце-

си в судах – судовий процес, як правило, є дорогим і тривалим, що створює додаткові бар'єри для доступу до правосуддя (у порівнянні з альтернативними методами, такі процеси можуть тривати роками, що для багатьох потерпілих є серйозною перешкодою для отримання компенсації).

В Україні ці методи лише починають набувати популярності, але їх використання залишається обмеженим через недосконалість законодавства та відсутність належної правової практики. Важливим аспектом є питання страхування відповідальності підприємців за завдану шкоду:

- недостатнє страхування підприємців – в Україні не всі підприємці забезпечують достатній рівень страхування відповідальності, що часто призводить до ситуацій, коли потерпілі не можуть отримати відшкодування шкоди, оскільки підприємства не мають достатніх страховок або взагалі не застраховані;

- низька поінформованість – багато підприємців не розуміють важливості страхування відповідальності або вважають, що це не є пріоритетом для їхнього бізнесу (ставить під загрозу права потерпілих, які можуть не отримати належної компенсації за завдану шкоду);

- відсутність ефективного контролю – недосконала система контролю за обов'язковим страхуванням також дозволяє підприємцям уникати законодавчих вимог, що ускладнює виконання норм, що забезпечують права потерпілих.

Низький рівень страхування у багатьох секторах підприємницької діяльності призводить до того, що потерпілі не можуть отримати належного відшкодування, оскільки підприємці не завжди забезпечують відповідні страховки, що покривають збитки. Також пов'язано з недостатньою регламентацією та контролем за обов'язковим страхуванням підприємницьких ризиків.

Щоб вирішити ці проблеми, необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, яка регулює відшкодування шкоди, зокрема, через запровадження принципу об'єктивної відповідальності. Означає, що в разі завдання шкоди постраждалі особи повинні мати можливість отримати компенсацію незалежно від того, чи була вина підприємця. Крім

того, необхідно сприяти розвитку альтернативних методів вирішення спорів, таких як медіація, що дозволить значно зменшити навантаження на судову систему та забезпечить швидший доступ до справедливості для потерпілих.

Ще одним важливим кроком є запровадження обов'язкового страхування для певних видів підприємницької діяльності. Законодавство повинно чітко визначати вимоги до мінімальних сум страхового покриття, що дозволить забезпечити належний рівень захисту прав потерпілих. Водночас, потрібно впроваджувати більш жорсткий контроль за дотриманням вимог щодо страхування підприємців, що дозволить уникнути ситуацій, коли постраждалі залишаються без компенсації.

Таким чином, важливою частиною вдосконалення є розвиток правової освіти для підприємців, щоб вони мали чітке розуміння своїх обов'язків і відповідальності перед громадянами та державою. Дозволить знизити ризик порушень та забезпечить більш ефективне функціонування правової системи в Україні в цілому.

Висновки. Правові основи відшкодування шкоди, завданої суб'єктами підприємницької діяльності, є невід'ємним компонентом сучасної правової системи, спрямованим на забезпечення балансу між інтересами підприємців та правами потерпілих. Сприяє стабільності правовідносин в економічній сфері, формує підґрунтя для справедливого розподілу відповідальності та стимулює відповідальну поведінку суб'єктів господарювання.

У демократичному суспільстві діяльність підприємців повинна здійснюватися у межах чітко визначених юридичних норм, які забезпечують захист прав фізичних і юридичних осіб. Інститут відшкодування шкоди відіграє важливу роль у цивільному праві, дозволяючи компенсувати негативні наслідки, спричинені діяльністю підприємств чи підприємців. Принципи цього інституту забезпечують відновлення порушених прав незалежно від доведеності вини суб'єкта підприємницької діяльності, хоча на практиці це часто ускладнюється необхідністю доведення причинно-наслідкового зв'язку, дефектів продукції або послуг.

Розвиток системи страхування відповідальності підприємців є перспективним напрямом вдосконалення механізмів відшкодування шкоди. Таке страхування зменшує фінансове навантаження на підприємців та забезпечує реальні гарантії для потерпілих у частині отримання компенсації. Особливо актуально в умовах інтеграції України в міжнародну економічну систему, що зобов'язує національне законодавство відповідати європейським стандартам у сфері цивільно-правового регулювання відповідальності.

Узгодження українського законодавства з європейськими стандартами та впровадження сучасних підходів до регулювання відшкодування шкоди сприятиме забезпе-

ченню належного рівня захисту прав потерпілих і створенню правових умов для розвитку підприємництва. Включає удосконалення норм, пов'язаних із відшкодуванням шкоди, що завдана через дефекти продукції, послуг чи професійної діяльності, а також створення прозорої процедури її стягнення.

Таким чином, вдосконалення правових основ відшкодування шкоди є не лише запорукою економічної стабільності та розвитку підприємництва, а й важливим фактором забезпечення справедливості у суспільстві. У довгостроковій перспективі це сприятиме гармонізації інтересів підприємців і потерпілих осіб, посиленню довіри до правової системи та сталому економічному розвитку України.

Література:

1. Конституція України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 10.11.2024).
2. Прокопєць Л.В. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності. Науково-виробничий журнал «Бізнес-навігатор». Випуск 1-1 (44) 2018. С. 162-166.
3. Хомко Л. В., Кульгавець Х. Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 424 с.
4. Цивільний кодекс України. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 10.11.2024)
5. Про захист прав споживачів. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення: 10.11.2024)
6. Principles of European Tort Law (PETL). European Group on Tort Law. URL: <http://www.egtl.org/PETLEnglish.html> (дата звернення: 10.11.2024)
7. Директива Ради 85/374/ЄЕС «Про наближення законів, постанов та адміністративних положень держав-членів щодо відповідальності за неякісну продукцію». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_348#Text (дата звернення: 10.11.2024)
8. Левицький В. О. Державне регулювання підприємницької діяльності. Матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції «Формування механізму зміцнення конкурентних позицій національних економічних систем у глобальному, регіональному та локальному вимірах». Т. : ФОП Паляниця В.А, 2022. С. 73-75.
9. Довбиш В. А. Основи підприємницького права України (Загальна частина) : навчальний посібник. Вінниця : ВНТУ, 2015. 219 с.
10. Іванський А. Й. Нормативно-правове регулювання реєстраційної діяльності : комент. довід. Одеса : Гельветика, 2019. 627 с
11. Терлецький Д.С. Відшкодування шкоди, завданої актами і діями, що визнані неконституційними: аналіз правозастосування. Правове життя сучасної України: у 2 т.: матер. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 17 трав. 2019 р.). Одеса: ВД «Гельветика», 2019. Т. 1. С. 300-303. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/21063?show=full> (дата звернення: 10.11.2024)

References:

1. Constitution of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (Accessed November 10, 2024).
2. Prokopets L.V. Mechanisms of state regulation of entrepreneurial activity. Scientific and industrial magazine «Business-navigator». Issue 1-1 (44) 2018. P. 162-166.
3. Khomko L. V., Kulhavets H. Yu. Legal regulation of entrepreneurial activity: educational manual. Lviv: LvDUVS, 2016. 424 p.
4. Civil Code of Ukraine. Official website of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (Accessed November 10, 2024)
5. On the protection of consumer rights. Official website of the Parliament of Ukraine. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (Accessed 11/10/2024)
6. Principles of European Tort Law (PETL). European Group on Tort Law. URL: <http://www.egtl.org/PETLEnglish.html> (Accessed November 10, 2024)

7. Council Directive 85/374/EEC «On approximation of laws, regulations and administrative provisions of member states regarding liability for low-quality products». Official website of the Parliament of Ukraine. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_348#Text (Accessed November 10, 2024)

8. Levytskyi V. O. State regulation of business activity. Materials of the IX International scientific and practical conference «Formation of the mechanism for strengthening the competitive positions of national economic systems in global, regional and local dimensions». Vol. : FOP Palanytsia VA, 2022. P. 73–75.

9. Dovbysh V. A. Fundamentals of entrepreneurial law of Ukraine (General part): educational manual. Vinnytsia: VNTU, 2015. 219 p.

10. Ivanskyi A.Y. Normative and legal regulation of registration activity: comment. argument. Odesa: Helvetica, 2019. 627 p

11. Terletsy D.S. Compensation for damage caused by acts and actions recognized as unconstitutional: an analysis of law enforcement. Legal life of modern Ukraine: in 2 volumes: Mater. science and practice conf. (Odesa, May 17, 2019). Odesa: VD «Helvetika», 2019. Vol. 1. pp. 300-303. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/21063?show=full> (Accessed November 10, 2024)

Стаття надійшла до друку 15 листопада 2024 року